

YDINLAITOKSEN KÄYTTÖKOKEMUSTOIMINTA

1	JOHDANTO	3
2	SOVELTAMISALA	3
3	KÄYTTÖKOKEMUSTOIMINNAN ORGANISOINTI	4
4	MUIDEN YDINLAITOSTEN TAPAHTUMAT	4
5	TAPAHTUMIEN SELVITTÄMINEN JA TUTKINTA	5
5.1	Tapahtumien tunnistaminen ja valinta jatkokäsittelyyn	5
5.2	Tapahtumien tutkimus	5
5.3	Korjaavat ja ehkäisevät toimenpiteet sekä näiden vaikuttavuus	6
6	KÄYTTÖKOKEMUSTIEDON HYÖDYNTÄMINEN	6
6.1	Teematutkimus ja trendianalyysi	6
6.2	Jatkuva parantaminen	6
7	TAPAHTUMISTA ILMOITTAMINEN JA RAPORTOINTI	7
7.1	Tapahtuman välitön ilmoittaminen	7
7.2	Alustava käyttötapaturmaraportti ja INES-luokittelu	7
7.3	Käyttötapaturmaraportti	7
7.4	Muu raportointi	7
8	SÄTEILYTURVAKESKUKSEN VALVONTAMENETTELYT	8
	MÄÄRITELMÄT	8
	VIITTEET	10
	LIITE A RAPORTOINTIOHJEET	11
	LIITE B STUKILLE TOIMITETTAVIEN RAPORTTIEN SISÄLTÖVAATIMUKSET	13

Uusien ydinlaitosten osalta tämä ohje on voimassa 1.12.2013 alkaen toistaiseksi. Rakenteilla olevilla ja käyväillä ydinlaitoksilla tämä ohje saatetaan voimaan erillisellä STUKin päätöksellä. Ohje kumoaa ohjeet YVL 1.11 ja YVL 1.12.

Ensimmäinen painos
Helsinki 2013

ISBN 978-952-478-931-8 (nid.) Kopijyvä Oy 2013
ISBN 978-952-478-932-5 (pdf)
ISBN 978-952-478-933-2 (html)

Valtuutusperusteet

Ydinenergiain (990/1987) 7 r §:n mukaan Säteilyturvakeskuksen tehtävänä on asettaa ydinenergiain mukaisen turvallisuustason toteuttamista koskevat yksityiskohtaiset turvallisuusvaatimukset.

Soveltamissäännöt

YVL-ohjeen julkaiseminen ei sinänsä muuta Säteilyturvakeskuksen ennen ohjeen julkaisemista tekemiä päätöksiä. Vasta kuultuaan asianosaisia Säteilyturvakeskus antaa erillisen päätöksen siitä, miten uutta tai uusittua YVL-ohjetta sovelletaan käytössä tai rakenteilla oleviin ydinlaitoksiin ja luvanhaltijoiden toimintoihin. Uusiin ydinlaitoksiin ohjeita sovelletaan sellaisenaan.

Kun Säteilyturvakeskus harkitsee YVL-ohjeissa esitettyjen, uusien turvallisuusvaatimusten soveltamista käytössä tai rakenteilla oleviin ydinlaitoksiin, se ottaa huomioon ydinenergiain (990/1987) 7 a §:ssä säädetyt periaatteet: *Ydinenergian käytön turvallisuus on pidettävä niin korkealla tasolla kuin käytännöllisin toimenpitein on mahdollista. Turvallisuuden edelleen kehittämiseksi on toteutettava toimenpiteet, joita käyttökokemukset ja turvallisuustutkimukset sekä tieteen ja tekniikan kehittyminen huomioon ottaen voidaan pitää perusteltuina.*

Ydinenergiain 7 r §:n kolmannen momentin mukaan *Säteilyturvakeskuksen turvallisuusvaatimukset velvoittavat luvanhaltijaa, kuitenkin niin, että luvanhaltijalla on oikeus esittää muunkinlainen kuin vaatimuksissa edellytetty menettelytapa tai ratkaisu. Jos luvanhaltija vakuuttavasti osoittaa, että esitetty menettelytapa tai ratkaisu toteuttaa tämän lain mukaisen turvallisuustason, Säteilyturvakeskus voi sen hyväksyä.*

1 Johdanto

101. Valtioneuvoston asetuksen (717/2013) 24 §:n mukaan käyttökokeuksia ja turvallisuustutkimuksen tuloksia on seurattava ja arvioitava tavoitteena parantaa turvallisuutta. Turvallisuuden kannalta tärkeät käyttötapah- tumat on tutkittava välittömien ja taustalla vaikuttavien tekijöiden selvittämiseksi sekä korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden määritte- lemiseksi ja toteuttamiseksi. Asetuksen 29 §:n mukaan turvallisuuden kannalta merkittävien poikkeamien tunnistamiseksi ja korjaamiseksi on oltava järjestelmälliset menettelytavat.

102. Ydinlaitoksen turvallisuuden ja luotettavan toiminnan yhtenä keskeisenä edellytyksenä on, että omista ja muiden laitosten rakentamis- ja käyttökokeuksista opitaan. Tätä toimintaa kutsutaan tässä ohjeessa yleisesti käyttökoke- mustoiminnaksi. Toiminnan tavoite on ennal- taehkäistä onnettomuuksia ja muita turvalli- suuden kannalta merkittäviä epäsuotuisia ta- pahtumia selvittämällä ja poistamalla vikoihin, puutteisiin ja poikkeamiin johtaneita tekijöitä, sekä korostamalla omassa laitoksessa ja muualla hyviksi osoittautuneita menettelytapoja.

103. Käyttökokeustoiminta kattaa ydinlaitok- sen suunnittelun, rakentamisen, teknisen to- teutuksen, käytön, käytöstäpoiston sekä nämä vaiheet kattavan johtamisjärjestelmän kannalta merkittävät puutteet ja havainnot sekä hyvät käytännöt. Siihen kuuluvat myös keskeisten toimittajien ja urakoitsijoiden toiminnasta ker- tyvät kokemukset. Tämän lisäksi toiminnassa hyödynnetään muilta kotimaisilta ja ulkomaisilta ydinlaitoksilta kerättyjä käyttökokeuksia. Ydinjätteiden loppusijoituksen turvallisuutta koskevat vaatimukset esitetään Valtioneuvoston asetuksessa (736/2008) 18 §, 20 §.

104. Rakentamis- ja käyttökokeuksien tehokas hyödyntäminen edellyttää, että luvanhaltija tun- nistaa, selvittää, tutkii ja raportoi ydinlaitoksen rakentamiseen ja käyttöön liittyvät tapahtumat. Käyttötapahtumia ovat sellaiset tapahtumat, viat, puutteet ja ongelmat, joilla on merkitystä ydintur- vallisudelle tai säteilyturvallisudelle.

105. Raporttien ja muiden tallenteiden avulla voidaan tehdä myös jälkikäteen arviointeja ja analyysejä laitoksen rakentamisesta, käytöstä, käyttötapahtumista sekä tehdyistä laitosmuu- toksista. Turvallisuuden kannalta on merkityk- sellistä, miten ja mitä tapahtumista opitaan ja miten henkilöstöä tuetaan nostamaan esille omassa ja muiden toiminnassa havaitut toimin- tatapojen kehittämistarpeet.

106. Ydinenergialain (990/1987) 63 § 9 kohta mu- kaan, STUK voi tutkia ydinenergian käytössä havaitun normaalista poikkeavan tapahtuman tai menettelyn, jolla on tai saattaa olla olennais- ta merkitystä ydinenergian käytön turvallisuu- den kannalta; tutkinnan suorittaja voi kuulla myös muuta kuin luvanhaltijan palveluksessa olevaa, tutkittavaan asiaan osallista tai siitä muuten tietävää henkilöä.

107. Ydinvoimalaitosten valmiusjärjestelyjä ja -suunnitelmia koskevat vaatimukset esitetään valtioneuvoston asetuksessa (716/2013).

2 Soveltamisala

201. Tässä ohjeessa esitetään perusteet ja vaati- mukset ydinlaitosten käyttökokeustoiminnal- le, erityisesti rakentamis- ja käyttökokeusten hyödyntämiselle. Ohjeen vaatimukset koskevat ydinlaitoksen kaikkia elinkaaren vaiheita. Tämä ohje on tarkoitettu ensisijaisesti käytössä oleville ydinvoimalaitoksille ja muille ydinlaitoksille sitä tulee soveltaa näiden erityispiirteet huomioon ottaen. Rakenteilla oleville ydinlaitoksille ohjet- ta sovelletaan ottaen huomioon ohjeen YVL A.5 vaatimukset. Kuljetuksiin liittyviin tapahtumiin sovelletaan ohjetta YVL D.2.

202. Tässä ohjeessa kuvataan luvanhaltijan vas- tuut tapahtumien luokittelusta, selvittämisestä ja tutkinnasta sekä tapahtumien perusteella teh- tävistä toimenpiteistä.

203. Tässä ohjeessa esitetään ne tapahtumiin liittyvät ilmoitukset ja raportit, jotka STUK edel- lyttää ydinlaitosten käyttötapahtumista, sekä vaatimukset käyttökokeustoimintaan liittyvi- en raporttien toimittamiseksi STUKille.

204. Tässä ohjeessa esitetään ydinlaitos- ja säteilytapahtumien kansainvälisen vakavuusasteikon mukaisen tapahtuman vakavuusluokan, INES-luokan, määrittämisen vastuut Suomessa.

205. Tässä ohjeessa esitetään vaatimukset Suomen ydinlaitostapahtumien raportoinnista muille laitoksille ja viranomaisille kansainvälisten raportointijärjestelmien, kuten IAEA:n ja OECD/NEA:n ylläpitämän IRS-järjestelmän, välityksellä.

3 Käyttökokemus-toiminnan organisointi

301. Luvanhaltijalla on vastuu siitä, että käyttökokemustoiminnalla on tavoitteet, ohjeistetyt menettelyt, riittävät resurssit ja johdon tuki.

302. Luvanhaltijalla on oltava dokumentoidut menettelyt, joiden avulla tunnistetaan, valikoidaan jatkokäsittelyyn, tutkitaan ja tallennetaan järjestelmällisesti käyttökokemuksia.

303. Luvanhaltijan organisaation tulee käyttökokemusten pohjalta arvioida laitossuunnitteluun, toimintatapojaan ja turvallisuuskulttuuriin.

304. Käyttökokemustoimintaan liittyvien tehtävien ja vastuiden tulee olla selkeät ja dokumentoidut.

305. Luvanhaltijan on varmistettava, että käyttökokemustoiminnan menettelyillä opitaan ja saadaan tuloksia.

306. Luvanhaltijan on nimettävä käyttökokemustoiminnasta ja tapahtumien tutkinnasta huolehtivat henkilöt ja varmistettava, että henkilöillä on soveltuva koulutus, riittävästi aikaa ja muita resursseja toiminnan toteuttamiseksi sekä linjaorganisaation esimiesten tuki. Näiden henkilöiden tehtävänä on toteuttaa käyttökokemustoiminnan menettelyjä, antaa suosituksia toteutettavista toimenpiteistä ja välittää turvallisuuden kannalta olennaiset havainnot vas-

tuulliselle johtajalle. Merkittävistä tuloksista ja kehityssuunnista on raportoitava luvanhaltijan ylimmälle johdolle.

307. Luvanhaltijan on pidettävä tarpeen mukaan yhteyttä ydinlaitoksen suunnitteluun ja raketamiseen osallistuviin organisaatioihin (valmistaja, tutkimuslaitos, suunnittelija). Tavoitteena on vaihtaa käyttökokemustietoa ja saada tarvittaessa neuvoja laitevikojen ja epänormaalien tapahtumien sattuessa.

4 Muiden ydinlaitosten tapahtumat

401. Muiden ydinlaitosten tapahtumien käsittelyä koskevat luvun 3 yleiset vaatimukset ja luvussa 6 esitetyt vaatimukset jatkuvalle parantamiselle.

402. Luvanhaltijan on arvioitava järjestelmällisesti eri yhteyksien kautta saamia tietoja muiden ydinlaitosten käyttötapahtumista käyttäen hyväksi kansainvälisiä raportointijärjestelmiä. Arvio on tehtävä viivyttelämättä erittäin merkittävistä tapahtumista.

403. Valittaessa muiden ydinlaitosten käyttökokeuksia jatkokäsittelyyn on arvioitava seuraavia asioita:

- yleinen soveltuvuus laitokselle, organisaatiolle ja toimintaympäristölle
- onko laitoksella vastaavia laitteistoja, järjestelmiä tai rakenteita
- onko laitoksella vastaavia käytäntöjä, jotka voisivat johtaa samanlaiseen tapahtumaan
- mahdolliset aikaisemmat samantyyppiset tapahtumat omalla laitoksella.

404. Kustakin arvioinnista on tehtävä yhteenveto, jossa esitetään vastaavat tapahtumat sekä vastaavan tapahtuman mahdollisuus omassa laitoksessa.

405. Tapahtumien yksityiskohtaisen selvittämisen perusteella on määritettävä tarvittavat toimenpiteet aikarajoihin ja vastuineen. Toimenpiteiden toteutumista on seurattava.

5 Tapahtumien selvittäminen ja tutkinta

5.1 Tapahtumien tunnistaminen ja valinta jatkokäsittelyyn

501. Luvanhaltijan on edellytettävä henkilöstöään ja alihankkijoitaan raportoimaan käyttötapahtumista ja kannustettava heitä tuomaan esiin laitoksen turvallisuuteen liittyviä puutteita.

502. Luvanhaltijan on valittava jatkokäsittelyyn ja luokiteltava turvallisuuden kannalta olennaiset laitoksen ja organisaatioiden toimintaan liittyvät tapahtumat ja asetettava valinta- ja luokittelukriteerit tätä varten. Tapahtuman luokittelun tuloksena määritetään tutkintatarve ja raportointi.

503. Käyttötapahtumien selvittämisessä ja tutkinnassa tulee olla käytettävissä riittävän asiantuntemuksen ja organisaation oppimisen varmistamiseksi

- eri organisaatioyksiköiden edustajia
- tutkintamenetelmien osaamista
- teknistä asiantuntemusta
- ihmisen ja organisaation toimintaan liittyvää asiantuntemusta.

504. Tapahtumat on selvitettävä tai tutkittava niiden merkittävyyden mukaan. Suurimmalle osalle tapahtumista riittää selvittäminen, mutta merkittävimmille tapahtumille on tehtävä tutkinta.

505. Tapahtuman luokittelun kriteereinä on oltava ainakin

- tapahtuman todellinen tai potentiaalinen ydin- ja säteilyturvallisuusmerkitys
- tapahtuman toistuvuus tai sen mahdollisuus
- havaitun puutteen, ongelman tai ilmiön esiintymislaajuus
- tapahtuman tutkinnan erityinen hyöty organisaation oppimisen ja kokemustiedon levittämisen kannalta.

506. Tapahtuma on selvitettävä tai tutkittava sen turvallisuusmerkitystä vastaavassa aikataulus-

sa. Selvityksessä tai tutkinnassa on tarkasteltava ainakin

- tapahtumaketju, tilanteen hallinta ja poikkeamat normaalitoiminnasta
- turvallisuusarvio ja potentiaalinen turvallisuusmerkitys
- tapahtuman syntyyn vaikuttavat tekijät
- samankaltaisten tapahtumien toistuvuus tai syiden esiintymislaajuus
- korjaavat ja ehkäisevät toimenpiteet

5.2 Tapahtumien tutkinta

507. Luvanhaltijalla on oltava

- ohjeistettuja tutkintamenetelmiä, jotka kattavat myös henkilöiden ja organisaation toimintaan liittyvät tekijät sekä johtamisjärjestelmän tarkastelun
- valintamenettelyt, joilla arvioidaan tapaukseen soveltuva tutkintatapa.

508. Perussyiden analyysi edellytetään tehtäväksi silloin, kun tapahtumassa on sellaisia tekijöitä, joilla on tai voisi olla merkittävää vaikutusta laitoksen turvallisuuteen. Perussyiden analyysissä voidaan tunnistaa organisaation toiminnassa rakenteellisia ongelmia, joista saadaan viitteitä esimerkiksi välittömien syiden selvittämisessä. Viitteitä voivat olla esimerkiksi monimutkaiset syy-seuraus-yhteydet, kommunikaatio-ongelmat tai epäselvät vastuusuhteet.

509. Luvanhaltijan on nimettävä tutkintaryhmä perussyiden analyysille. Ryhmä toimii vastuullisen johtajan tai muun tapahtumasta riippumattoman tahon alaisuudessa. Tutkintaryhmän kokoonpanossa on oltava laajaa asiantuntemusta. Ryhmän vetäjällä on oltava tutkinta- ja analyysimenetelmien osaamista sekä kokemusta tutkinnasta. Tutkintaryhmä on perehdytettävä tehtäviinsä ennen tutkinnan aloittamista.

510. Luvanhaltijan on järjestettävä tapahtumien tutkintaan osallistuville henkilöille riittävät toimivaltuudet ja resurssit.

511. Tutkinnan aikana voi paljastua tekijöitä, joiden takia tapahtuman turvallisuusmerkitys on arvioitava uudelleen. Tällöin myös tutkinnan ja toimenpiteiden määrittely on arvioitava uudelleen.

5.3 Korjaavat ja ehkäisevät toimenpiteet sekä näiden vaikuttavuus

512. Tapahtuman toistumisen ehkäisemiseksi ja tarvittaessa turvallisuuden parantamiseksi luvanhaltijan on tutkinnan tulosten seurauksena ryhdyttävä korjaaviin ja ehkäiseviin toimenpiteisiin. Näitä voivat olla mm. tekniset muutokset laitoksella, sen järjestelmissä, laitteissa ja rakenteissa, muutokset toiminnassa ja sen ohjeistuksessa, valvonnassa tai tarkastustoiminnassa sekä organisaatiossa ja henkilöstön koulutuksessa.

513. Selvitettyjen perussyiden ja havaittujen puutteiden sekä niitä korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden välillä on oltava jäljitettävä yhteys.

514. Luvanhaltijan on määritettävä ja dokumentoitava korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden aikataulut ja vastuut.

515. Luvanhaltijan on priorisoitava toimenpiteet ensisijaisesti turvallisuusmerkityksen ja myös toteutettavuuden sekä vaikuttavuuden perusteella.

516. Luvanhaltijan on pidettävä ajantasaista tietokantaa selvitettävänä olevista ja selvitetystä käyttötapahtumista. Samoin on tallennettava tiedot korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden etenemisestä ja toteutumisesta.

517. Luvanhaltijan on seurattava päätettyjen korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden etenemistä. Muutokset niiden toteuttamisessa on käsiteltävä vastaavasti kuin korjaavista ja ehkäisevistä toimenpiteistä päätettäessä.

6 Käyttökokemustiedon hyödyntäminen

6.1 Teematutkinta ja trendianalyysi

601. Luvanhaltijan on tallennettava laitoksen käyttötoiminnasta ja käyttötapahtumista kertyvät käyttökokemusten kannalta tarpeelliset tiedot. Aineisto on järjestettävä, dokumentoitava ja tallennettava siten, että se on käytettävissä helposti ja siitä pystytään hakemaan, valikoimaan ja arvioimaan tietoja.

602. Luvanhaltijan on tehtävä teematutkinta useammasta tapahtumasta, kun niissä on havaittavissa samankaltaisia teknisiä syitä, organisatorisia tai inhimillisiä tekijöitä tai muuta ongelmien toistuvuutta.

603. Luvanhaltijan on tehtävä trendianalyysijä ja erilaisia yhteenvetoja heikkouksien ja muutossuuntien selvittämiseksi laitoksella käyttökokemustoiminnan kannalta merkityksellisten tietojen, kuten kunnossapitotietojen, poikkeamahavaintojen ja muiden tietokantojen, pohjalta.

6.2 Jatkuva parantaminen

604. Luvanhaltijan on huolehdittava, että käyttökokemustieto levittyy organisaation eri toimintoihin riittävän laajasti.

605. Turvallisuuden kannalta tärkeissä tehtävissä olevien henkilöiden koulutusohjelmissa on huomioitava omat ja arvioinnin perusteella oman laitoksen kannalta merkittäviksi osoittautuneet muiden laitosten käyttökokemukset.

606. Luvanhaltijan on arvioitava vuosittain käyttökokemustoiminnan tehokkuutta ja kehittämistarvetta. Tässä yhteydessä tulee

- arvioida käyttökokemustoiminnan tavoitteiden saavuttamista, resurssien riittävyyttä ja menettelyjen toimivuutta
- tunnistaa tapahtumien pohjalta turvallisuuden kannalta olennaisia kehityssuuntia tai toistuvuuksia
- arvioida, onko ehkäisevät ja korjaavat toimenpiteet priorisoitu oikein ja tehty määräjässä sekä mikä on niiden vaikuttavuus tapahtumien toistumisen estämisessä
- selvittää syyt, jos toimenpiteitä ei ole toteutettu määräjässä ja oikein sekä määrittää lisätoimenpiteet
- listata muiden laitosten osalta käyttökokemustoiminnassa käsitellyt tapahtumat ja ehkäisevät toimenpiteet sekä niiden tilanne.

607. Luvanhaltijan on arvioitava käyttökokemustoiminnan vaikuttavuutta ennalta määrätyillä kriteereillä osana itsearviointeja.

608. Vertaistarkastusryhmän on arvioitava käytökokemustoimintaa vähintään kerran määräaikaisten turvallisuusarviointien välillä.

7 Tapahtumista ilmoittaminen ja raportointi

7.1 Tapahtuman välitön ilmoittaminen

701. Ydinlaitoksen ydin- ja säteilyturvallisuuden vaikuttavista tapahtumista luvanhaltijan on ilmoitettava välittömästi STUKin päivystysnumeroon ja seuraavassa vuorokausiraportissa. Myös sellaisista tapahtumista, jotka eivät suoraan vaikuta ydin- tai säteilyturvallisuuteen, mutta joiden voidaan epäillä herättävän julkista mielenkiintoa, on ilmoitettava vastaavasti. Päivystysnumero ja sen varanumerot sekä yksityiskohtaisemmat ilmoittamista koskevat ohjeet annetaan luvanhaltijoille erikseen.

7.2 Alustava käyttötapahtumaraportti ja INES-luokittelu

702. Luvanhaltijan on tehtävä viivyttelämättä alustava arvio tapahtuman turvallisuusmerkityksestä selvittääkseen, onko laitos toiminut suunnitellusti ja päättääkseen, ovatko välittömät lisätoimenpiteet tarpeellisia laitoksen, ihmisten ja ympäristön turvallisuuden varmistamiseksi.

703. Luvanhaltijalla on oltava välittömän turvallisuusarvioinnin tekemiseksi menettelytavat ja asiantunteva henkilöstö käytettävissä.

704. Luvanhaltijan on arvioitava välittömän turvallisuusarvioinnin perusteella, onko tapahtumalla sellaista turvallisuusmerkitystä, että siitä on toimitettava STUKille tiedoksi alustava käyttötapahtumaraportti, jossa on tapahtuman kuvaus, arvio tapahtuman turvallisuusmerkityksestä ja luvanhaltijan esitys INES-luokitukseksi. Selvitys tulee toimittaa STUKille tiedoksi sähköpostilla tai faksilla mahdollisimman nopeasti tapahtuman turvallisuusmerkitys huomioiden. INES 2 -luokan ja sitä korkeamman luokan tapahtumista tulee raportoida viimeistään kahdeksan tunnin kuluessa tapahtumasta.

705. Luvanhaltijalla on oltava ohjeistetut menettelytavat ja nimetyt vastuuhenkilöt INES-luokitusta varten. Myös valmiusorganisaation tehtäviin sisältyy INES-luokituksen tekeminen.

706. Tapahtuma luokitellaan viimeisimmän IAEA:n INES – User’s Manualin mukaisesti. Mikäli ydinlaitoksen luvanhaltija toteaa aiheelliseksi muuttaa INES-luokkaa esimerkiksi myöhemmissä analyyseissä tai selvityksissä esille tulleiden seikkojen perusteella, uusi luokitusarvio on toimitettava STUKille.

7.3 Käyttötapahtumaraportti

707. Liitteessä A olevassa luettelossa esitetään raportoitavat tapahtumat. Luettelon kohtien A01–A07 käyttötapahtumaraportit on toimitettava hyväksyttäväksi ja kohdan A08 käyttötapahtumaraportit tiedoksi STUKiin.

708. Käyttötapahtumaraportti on toimitettava STUKiin kahden kuukauden kuluessa tapahtuman havaitsemisesta.

709. Perussyiden analyysi tulee toimittaa tiedoksi neljän kuukauden kuluessa raportoitavan tapahtuman havaitsemisesta. Teematutkinnat toimitetaan tiedoksi niiden valmistuttua luvanhaltijan määrittämän aikataulun mukaisesti.

710. Liitteessä B on esitetty STUKille toimitettavien käyttötapahtumaraporttien sisältö. Raportissa on esitettävä asiat sillä tarkkuudella, mikä kulloinkin on olennaista kyseisessä tapahtumassa.

711. Käyttötapahtumat, jotka eivät ylitä raportointikynnystä, on käsiteltävä sisäisesti oman toiminnan kehittämiseksi.

7.4 Muu raportointi

712. Luvanhaltijan on toimitettava seurantaraportti tapahtumasta tiedoksi, jos raportissa esitettyihin tietoihin on tullut muutoksia tai jos STUK katsoo sen tarpeelliseksi tapahtuman korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden seuraamiseksi.

713. Luvanhaltijan on toimitettava STUKille tiedoksi seuraavan vuoden maaliskuun 1. päivään mennessä vaatimuksen 606 mukainen yhteenvertoraportti omien ydinlaitosyksiköiden ja muiden laitosten käyttökokemusten hyödyntämisestä edellisen kalenterivuoden aikana.

8 Säteilyturvakeskuksen valvontamenettelyt

801. STUK valvoo luvanhaltijan käyttökokemustoimintaa osana tarkastustoimintaansa. Valvonta sisältää toimintaohjeiden ja STUKille toimitettujen raporttien tarkastamisen sekä niiden perusteella tehtyjen toimenpiteiden seurannan. STUK tarkastaa käyttökokemustoiminnan menettelyt ja tehokkuuden raporttien perusteella ja laitospaikalla.

802. Tapahtumien ilmoittamisen ja ensiraportoinnin perusteella STUK arvioi käyttötapahtumien turvallisuusmerkitystä ja tarvetta käyttötoimintaan kohdistuviin muutoksiin sekä tiedottamiseen STUKin ulkopuolelle. STUK päättää tapahtuman alustavan INES-luokan luvanhaltijan toimittaman arvion perusteella tai itsenäisesti. STUK päättää lopullisen INES-luokan tapahtumaa koskevan raportin tarkastamisen yhteydessä. STUK valvoo luvanhaltijan toimintaa INES-luokkien määrittämiseksi sekä tapahtumien sattuessa että osana tarkastustoimintaansa.

803. Käyttötapahtumaraporttien perusteella STUK arvioi luvanhaltijan tapahtumien tutkintaa. STUK tekee raporttien perusteella oman arvionsa tutkinnan, korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden riittävydestä. Tapahtumien yhteydessä STUK voi tehdä tapahtumaan liittyviä selvityksiä, tarkastuksia tai haastatteluja lisätietojen hankkimiseksi.

804. STUK asettaa oman tutkintaryhmänsä tutkimaan ydinenergian käytössä havaittuja normaalista poikkeavia tapahtumia tai menettelyjä, jolla on tai saattaa olla olennaista merkitystä ydinenergian käytön turvallisuuden kannalta. Tällainen tutkinta tehdään erityisesti silloin, kun STUK arvioi riippumattoman tutkinnan tarpeelliseksi tapahtuman luonteen vuoksi.

805. STUK raportoi ydin- ja säteilyturvallisuuden kannalta merkittävistä tapahtumista kansainvälisten sopimusten ja periaatteiden mukaisesti.

806. STUK raportoi tärkeät tapahtumat tai kokemukset, joista saaduista opeista se arvioi olevan hyötyä muiden maiden viranomaisille, IAEA:n ja OECD/ NEA:n ylläpitämän kansainvälisen raportointijärjestelmän välityksellä.

807. STUK viestii tapahtumista julkaisujen, verkkosivujen ja erilaisten tiedotteiden avulla.

Määritelmät

Ehkäisevä toimenpide

Ehkäisevällä toimenpiteellä tarkoitetaan toimenpidettä, jonka tarkoituksena on poistaa mahdollisen poikkeaman tai muun mahdollisen ei-toivotun tilanteen syy.

INES-luokka

INES-luokan (International Nuclear and Radiological Event Scale) avulla arvioidaan ja havainnollistetaan tapahtumien säteily- ja ydinturvallisuusmerkitystä, kun niistä tiedotetaan julkisuuteen. INES-asteikolla ei luokitella tapahtumia, joilla ei ole vaikutusta säteily- tai ydinturvallisuuteen.

IRS-järjestelmä

IRS-järjestelmällä (Joint IAEA/NEA International Reporting System for Operating Experience) tarkoitetaan IAEA:n ylläpitämää ja sen jäsenmaiden käytössä olevaa käyttökokemusten raportointijärjestelmää, johon raportoidaan tapahtumia sekä käyttöön ja käytöstä poistoon liittyviä kokemuksia, joiden syyt ja saadut opit ovat maailmanlaajuisesti merkittäviä.

Korjaaminen

Korjaamisella tarkiotetaan toimenpidettä, jolla poistetaan havaittu poikkeama.

Korjaava toimenpide

Korjaavalla toimenpiteellä tarkoitetaan toimenpidettä, jonka tarkoituksena on poistaa havaittu poikkeama tai muu ei-toivotun tilanteen syy.

Käyttötapahtuma

Käyttötapahtumalla tai tapahtumalla tarkoitetaan säteily- ja ydinturvallisuuden kannalta merkityksellistä vikaa, puutetta tai poikkeamaa turvallisuustoiminnoissa, järjestelmissä, laitteissa, rakenteissa tai organisaation toiminnassa. Käyttötapahtumia ovat myös hätä- ja häiriötilanteet sekä säteilyturvallisuutta vaarantaneet tilanteet. Käyttötapahtumat sisältävät myös rakentamisen aikaiset tapahtumat.

Myötävaikuttavat tekijät

Myötävaikuttavilla tekijöillä tarkoitetaan tapahtumia tai olosuhteita, jotka yhdessä muiden syiden kanssa lisäävät onnettomuuden todennäköisyyttä, mutta joka yksinään ei aiheuta tapahtumaa.

Perussyyt

Perussyyt tarkoittavat niitä tekijöitä, jotka selittävät välittömien syiden esiintymisen. Nämä osoittavat sopivat korjaavat toimenpiteet, jotta vältytään vastaavilta tapahtumilta. Perussyyt ovat niitä toimintaan liittyviä syitä, jotka voidaan kohtuudella tunnistaa ja korjata. Jotta syytä voidaan pitää perussyyinä, sen on toteutettava jokin näistä kolmesta ehdosta: ongelma voidaan toistaa; ongelmaa ei olisi esiintynyt, jos tätä syytä ei olisi ollut; ongelmaa ei esiinny tämän syyn vuoksi, jos se korjataan.

Tapahtuman selvittäminen

Tapahtuman selvittämisellä tarkoitetaan vikojen ja niihin johtaneiden tekijöiden tunnistamista.

Tapahtuman tutkinta

Tapahtuman tutkinnalla tarkoitetaan tapahtuman kulun, syiden ja seurausten selvittämistä ja tapahtumaan johtaneiden tekijöiden tunnistamista sekä vastaavankaltaisten tapahtumien ennalta ehkäisemiseksi tarvittavien toimenpiteiden arviointia. Tutkinta edellyttää systemaattisia, dokumentoituja menetelmiä.

Teematutkinta

Teematutkinnalla tarkoitetaan selvitystä tai tutkintaa, jossa on käytetty useammasta samankaltaisesta tapahtumasta saatavaa tietoa.

Trendianalyysi

Trendianalyysillä tarkoitetaan menettelyjä, joilla tunnistetaan heikkeneviä tai epätoivotuja kehityssuuntia sattuneiden tapahtumien tai vikojen avulla.

Turvallisuustekniset käyttöehdot (TTKE)

Turvallisuustekniset käyttöehdot esittävät ne tekniset ja hallinnolliset vaatimukset, joilla varmistetaan laitoksen suunnitteluperusteiden ja turvallisuusanalyysien mukainen käyttö, ne vaatimukset, joilla varmistetaan turvallisuuden kannalta tärkeiden järjestelmien, rakenteiden ja laitteiden toimintakyky, sekä ne rajoitukset, joita on noudatettava laitteiden vioituessa.

Ulkoiset tapahtumat

Ulkoisilla tapahtumilla tarkoitetaan ydinvoimalaitoksen ympäristössä esiintyviä poikkeuksellisia tilanteita tai tapahtumia, jotka voivat vaikuttaa haitallisesti laitoksen turvallisuuteen tai käyttöön.

Vertaistarkastusryhmä

Vertaistarkastusryhmällä tarkoitetaan tarkastuksen suorittavaa ryhmää, joka sisältää muiden laitosten asiantuntijoita.

Välittömät syyt

Välittömömillä syillä tarkoitetaan välittömiä tapahtumia tai olosuhteita, jotka aiheuttavat tapahtuman.

Viitteet

1. Ydinenergi laki (990/1987).
2. Valtioneuvoston asetus ydinvoimalaitoksen turvallisuudesta (717/2013).
3. Safety of Nuclear Power Plant Commissioning and Operation, IAEA Safety Standards Series No. SSR-2/2. Vienna, 2011.
4. Safety of Nuclear Power Plant Design, IAEA Safety Standards Series No. SSR-2/1. Vienna, 2012.
5. A System for the Feedback of Experience from Events in Nuclear Installations. Safety Guide IAEA Safety Standards Series No. NS-G-2.11. Vienna, 2006.
6. Improving the International System for Operating Experience Feedback INSAG-23. A Report By The International Nuclear Safety Group. Vienna, 2006.
7. WENRA Reactor Safety Reference Levels J: System for Investigation of Events and Operational Experience Feedback. January 2008.
8. The Use of International Operating Experience Feedback for Improving Nuclear Safety. Committee on Nuclear Activities (CNRA), OECD Nuclear Energy Agency. NEA/CNRA/R (2008)3. January 2008.
9. Current Status of the National Operating Experience Feedback Programs. Committee on Nuclear Activities (CNRA), OECD Nuclear Energy Agency. Nuclear regulation. NEA/CNRA/R (2009)2. February 2009.
10. INES The International Nuclear and Radiological Event Scale. User's Manual. IAEA and OECD/NEA. Vienna, 2009.

Liite A Raportointiohjeet

Raportoitavia tapahtumia ovat seuraavat:

A01. Valmiustilanteet

- Ydinlaitoksella on julistettu varautumistila, laitoshätätila tai yleishätätila (ohje YVL C.5).

A02. Säteilyturvallisuuteen liittyvät tilanteet

- Laitoksen sisätiloihin on levinnyt hallitsemattomasti radioaktiivisia aineita niin, että ilma- tai pintakontaminaatio tai säteilyannosnopeus kyseisissä tiloissa on kasvanut olennaisesti.
- Jonkun henkilön säteilyannos on mahdollisesti ylittänyt annosrajan (ohje YVL C.2).
- Radioaktiivisten aineiden päästöt ympäristöön ovat ylittäneet korjaustoimenpiteitä edellyttävän rajan (ohje YVL C.3).

A03. Turvallisuusteknisiin käyttöehtoihin (TTKE) liittyvät erikoistilanteet

- Laitosta on käytetty tahallisesti tai tahattomasti tavalla, joka on vastoin TTKE:ta.

A04. Turvallisuustoimintoihin liittyvät tapahtumat sekä järjestelmien, rakenteiden ja laitteiden viat ja vauriot

- Automaattinen suojausjärjestelmän toiminto ei ole käynnistynyt, vaikka jokin parametri on ylittänyt TTKE:ssä määritellyn suojausrajan, tai suojaustoiminto ei ole toteutunut suunnitellulla tavalla.
- On havaittu usean polttoainesauvan rikkoutumiseen tai yhden polttoainesauvan merkittävään vaurioon viittaava reaktorijäähdytteen aktiivisuuden kasvu, primääripiirin poikkeuksellinen vuoto tai heikentyminen tai suojarakennuksen heikentyminen siten, ettei se täytä asetettuja tiiviys- tai lujuusvaatimuksia.
- On havaittu primääri- tai sekundääripiirin varo- tai paineenalennusventtiilin virheellinen tai merkittävä puutteellinen toiminta.
- Reaktorin hätäjäähdytysjärjestelmä tai suojarakennuksen eristys on käynnistynyt tarvetilanteessa. Yleensä reaktorin pikasulun jälkeen tapahtuvaa eräiden prosessijärjestelmien eristystä ei pidetä tässä tarkoitettuna suojarakennuksen eristysenä.

A05. Turvallisuustoimintoja uhkaavat tapahtumat

- On havaittu vika, toiminnallinen virhe tai vajavuus, virheellinen prosessi-, automaatio- tai sähkökytkentä, virheellinen ohje tai muu syy, joka saattaisi estää turvallisuustoiminnon toteutumisen.
- On havaittu yhteisvika, toistuvia vikoja tai virhetoimintoja johonkin turvallisuustoimintoon liittyvässä tärkeässä laitetyypissä, järjestelmässä, rakenteessa tai toiminnossa.
- Laitoksella on tapahtunut nestevuoto, kaasuvuoto, tulipalo tai räjähdys, jonka aiheuttamat olosuhteet vaarantavat tai saattavat vaarantaa jonkin turvallisuustoiminnon toteutumisen.
- Stationaaritilassa todettu reaktorin kasvutekijä on poikennut enemmän kuin yhden prosentin tilalle ennakoidusta arvostaan, tai reaktorissa tai sen ulkopuolella on todettu mahdollisuus suunnittelemtomaan kriittisyyteen.

A06. Turvallisuusjohtamisen tai -arvioinnin puutteet

- On havaittu merkittävä ja mahdollisesti turvallisuuteen vaikuttava ongelma tai puute johtamisjärjestelmässä tai turvallisuusmääräysten noudattamisessa.

A07. Ulkoiset tapahtumat

- Poikkeuksellinen luonnonilmiö tai muu laitoon kohdistuva ulkoinen tapahtuma on aiheuttanut turvallisuutta vaarantavan tilanteen.
- On tapahtunut ulkoisen sähköverkon mentyä, jonka seurauksena laitoksen vaihtosähkö on jouduttu syöttämään omilta sisäisiltä sähkölähteiltä.

A08. Muut tapahtumat

- Havaitaan merkittävä puute suunnitteluperusteissa, suunnittelussa, toteutuksessa tai tarkastusmenettelyissä rakentamis- tai muutoshankkeen aikana.
- Reaktorin pikasulku, turpiinin pikasulku ja muut käyttöhäiriöt, jotka ovat johtaneet pakotettuun, yli 5 %:n alennukseen reaktori- tai bruttosähkötehossa.

- Huomattavat häiriöt, viat ja muutokset laitossyksikön tai sen järjestelmien toiminnassa, niiden käyttämisessä tai toimintaolosuhteissa.
- Automaattinen laitosturvallisuuteen liittyvä suojaustoiminto on käynnistynyt virheellisesti.
- Polttoainenippu on käsittelyn yhteydessä vaurioitunut tai saattanut vaurioitua tai ollut uhattuna jonkin muun tapahtuman seurauksena.
- On havaittu virhe onnettomuusanalyysissä tai analyysimenetelmässä tai muu virheellinen peruste TTKE:lle, ja on syytä epäillä, että laitoksen käyttö joissakin tilanteissa ei ole niin turvallista kuin aikaisemmin on arvioitu tai suunnitteluperusteissa esitetty.
- Laitosalueella on sattunut tulipalo, räjähdys tai muu yleistä vaaraa aiheuttava onnettomuus, joka ei ole kuitenkaan suoraan uhananut laitoksen ydin- ja säteilyturvallisuutta.
- On todettu laitoksen turvajärjestelyihin liittyvä uhka tai yritys laitoksen tahalliseen vahingoittamiseen tai turvajärjestelyissä on havaittu merkittävä puute (YVL A.11). Tällöin raportoinnissa on otettava huomioon lainsäädännössä esitetyt salassapitoa koskevat määräykset (YEL 78 § ja JulkL 24 §).
- Muut säteily- tai ydinturvallisuuteen liittyvät tapahtumat, jotka luvanhaltija luokittelee viranomaiselle toimitettaviksi tai STUK edellyttää raportoitavaksi.

Liite B STUKille toimitettavien raporttien sisältövaatimukset

Raportissa on esitettävä seuraavat asiat. Perussyiden analyysit voivat noudattaa eri menetelmien mukaisia osia. Tällöin käyttötapahtumareportista voidaan jättää pois niitä osia, jotka esitetään perussyiden analyysin yhteydessä.

B01. Tapahtuman kuvaus. Tapahtumasta on selvitettävä tilanne, jossa tapahtuma havaitaan ja tapahtumaketju edeltävine ja seuraavine toimenpiteineen. Tapahtumaketju sisältää viimeksi todetun tapahtumaa edeltäneen normaalin tilanteen ja tapahtumaa seuranneen välittömän korjaamisen. Tapahtumaan liittyvä organisaation toiminta: menettelytavat, ohjeet ja vastuut sekä näiden käyttökelpoisuus, on arvioitava.

B02. Turvallisuusarviointi. Tapahtumaan liittyvien järjestelmien toimivuus sekä vaikutus turvallisuustoimintojen varmistamiseen on arvioitava. Turvallisuusarviossa on esitettävä tapahtuman turvallisuusmerkitys sekä mahdolliset seuraukset myös eri käyttötilanteissa. Tapahtumasta on laadittava todennäköisyyspohjainen riskianalyysi (PRA) tai muu riskianalyysi, mikäli se soveltuu kyseiseen tapahtumaan. Järjestelmien suunnittelun ja suunnitteluasiakirjojen, mukaan lukien FSAR, TTKE ja luokitusasiakirja, oikeellisuus on arvioitava.

B03. Tapahtuman syyt sekä tapahtuman syntyyn vaikuttaneet tekijät. Selvityksen pitää sisältää välittömät syyt ja myötävaikuttavat tekijät. Syiden analyysissä on selvitettävä organisaation toimintaan liittyvät asiat, kuten johtaminen, henkilöstön toiminta, olettamukset ja osaaminen, yhteistyö ja tiedonkulku, resurssien riittävyys, ulkopuolisten toimijoiden hallinta ja muutosten hallinta, organisaation toimintatavat ja päätöksenteko. Lisäksi tulee tunnistaa, mitkä tekijät organisaation turvallisuuskulttuurissa myötävaikuttivat tapahtumien kulkuun.

B04. Toistuvuus tai syiden esiintymislaajuus. Ilmiön tai ongelman esiintymislaajuus laitoksella sekä tapahtumaan vaikuttavien syytekijöiden yleisyys ja merkitys muualla laitoksella on selvitettävä. Vastaavien tai samankaltaisista syistä aiheutuvien tapahtumien toistuvuus ja vastaavanlaisiin tapahtumiin sovelletut korjaavat ja ehkäisevät toimenpiteet on esitettävä.

B05. Korjaavat ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet vastaavan tapahtuman uusiutumisen ehkäisemiseksi. Korjaavista ja ehkäisevistä toimenpiteistä on laadittava toteutussuunnitelma, joka sisältää myös toteutettavuuden ja tehokkuuden ennakkoarvioinnin. Toimenpiteet on konkretisoitava, vastuutettava ja niille on määritettävä aikarajat. Toimenpiteiden on oltava jäljitettävissä tunnistettuihin syihin.

B06. Saadut opit ja toimenpiteet toiminnan kehittämiseksi. Saadut opit ja toimenpiteet toiminnan kehittämiseksi on tunnistettava osana tutkintaa. Yhtenä osana oppimista on myös turvallisuuskulttuurin kehittäminen sekä tiedon levittäminen. Yksittäisen tapahtuman tutkinta voi antaa mahdollisuuden kehittää toimintaa yleisemmällä tasolla tai levittää hyviä käytäntöjä.

B07. Tapahtumaketjun mallinnus. Tapahtumaketju on kuvattava graafisena esityksenä. Tämä tarkoittaa, että tapahtumaan liittyvät vaiheet selvitetään loogisessa etenemisjärjestyksessä ennen ja jälkeen tapahtuman. Kaaviossa on esitettävä tapahtumaan vaikuttaneet syy-seuraus yhteydet ja myötävaikuttavat tekijät organisaation toiminnan eri tasoilla.

B08. Kaaviot ja kuvat. Prosessin käyttäytymistä kuvaavat graafiset esitykset (esim. paineet, lämpötilat, virtaukset), kuvat ja piirroksot, diagrammit, tulosteet, parametrien muutokset, testaustulokset tai tapahtuman aikaiset muut vikatiedot liitetään raporttiin.